

بررسی تأثیر فرصت‌های سرمایه‌گذاری بر تأخیر در گزارش حسابرسی

زهره حاجیها*

دانشیار گروه حسابداری دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شرق، تهران، ایران

صلاح الدین قادری

دانشجوی دکتری حسابداری واحد تهران مرکز و عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد سنندج، مرکز بانه، ایران

چکیده

هدف از این پژوهش بررسی ارتباط بین فرصت‌های سرمایه‌گذاری و تأخیر در گزارش حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است. جامعه آماری پژوهش شامل شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد و نمونه پژوهش با اعمال شرایط متغیرهای پژوهش به تعداد ۱۵۵ شرکت طی سال‌های ۱۳۸۳-۱۳۹۳ انتخاب شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها و آزمون فرضیه‌ها از تکنیک آماری رگرسیون داده‌های تابلویی استفاده شده است. در این تحقیق جهت اندازه‌گیری فرصت‌های سرمایه‌گذاری از دو عامل نسبت ارزش بازار سهام به ارزش دفتری سهام و نرخ رشد دارایی‌ها بهره گرفته شده است. نتایج پژوهش حاکی از آن است که بین فرصت‌های سرمایه‌گذاری و تأخیر در گزارش حسابرسی ارتباط مثبت و معنی‌داری وجود دارد، نسبت ارزش بازار سهام به ارزش دفتری سهام قویترین ارتباط را نشان می‌دهد. این یافته نشان می‌دهد که فرصت‌های سرمایه‌گذاری منجر به افزایش ریسک حسابرسی می‌شوند و در نتیجه حسابرسان مستقل دامنه کار حسابرسی مورد نیاز را افزایش می‌دهند، بنابراین انتظار می‌رود تأخیر در گزارش حسابرسی رخ دهد.

واژگان کلیدی: فرصت‌های سرمایه‌گذاری، به موقع بودن، تأخیر در گزارش حسابرسی.

۱- مقدمه

به موقع بودن، اهمیت حیاتی برای بازارهای سرمایه دارد و به عنوان یکی از اجزای اصلی بازار سرمایه کارا محسوب می‌شود. انتشار به موقع اطلاعات باعث کاهش عدم تقارن اطلاعات، مبادلات نهائی، شایعه‌ها و درز اطلاعات در بازار می‌شود و به ارزشیابی و قیمت‌گذاری اوراق بهادار، جذب سرمایه و حفظ اعتماد سرمایه‌گذاران در بازارهای سرمایه کمک می‌کند. در مقابل، دسترسی نداشتن به اطلاعات دقیق و به موقع باعث ناکارایی بازار، افزایش ابهام در تصمیم‌گیری و کاهش مربوط بودن گزارش‌های مالی و محتوای اطلاعاتی آن‌ها می‌شود. تأخیر در انتشار اطلاعات مالی می‌تواند منجر به مشکلات قیمت‌گذاری اوراق بهادار و بی‌عدالتی در میان سرمایه‌گذارانی شود که امکان دسترسی برابر به اطلاعات مهم را ندارند. هر چه تأخیر در انتشار گزارش‌های مالی طولانی‌تر شود، اطلاعات بیشتری به نفع سهامداران عمده افشا می‌شود و شایعه‌های زیادی در بازار سرمایه مطرح می‌شود. از این رو، انتشار به موقع اطلاعات مالی برای افراد برون سازمانی و به خصوص سرمایه‌گذاران جزء، از اهمیت خاصی برخوردار است (حاجبها و فتحی مقدم بادی، ۱۳۹۳).

اتخاذ تصمیمات معقول اقتصادی و تخصیص بهینه منابع محدود و کمیاب، بدون وجود اطلاعات به موقع، معتبر و قابل اتکا، امکان‌پذیر نیست. از آنجایی که گزارش حسابرسی شامل اظهار نظر حسابرسان در مورد قابلیت اعتماد صورتهای مالی است، معمولاً سرمایه‌گذاران دوره کوتاه‌تر گزارش حسابرسی را ترجیح می‌دهند. هر چه فاصله زمانی بین پایان سال مالی و تاریخ انتشار صورتهای مالی واحدهای تجاری کوتاه‌تر باشد، سودمندی حاصل از صورتهای مالی حسابرسی شده واحدهای تجاری افزایش می‌یابد. افزایش فاصله زمانی بین پایان سال مالی و تاریخ انتشار صورتهای مالی، احتمال فاش شدن اطلاعات به نفع گروهی از استفاده‌کنندگان و به زیان سایرین را افزایش می‌دهد (مردای و پور حسینی، ۱۳۸۸).

تأخیر در ارائه گزارش حسابرسی به عنوان مدت زمان بین پایان سال مالی و تاریخ گزارش حسابرسی تعریف می‌شود. با توجه به اینکه تأخیر در ارائه گزارش حسابرسی به دلیل ویژگی خاص شرکت‌ها و حسابرسی آن‌ها به طور مقطعی متفاوت است، درک عوامل احتمالی تعیین‌کننده تأخیر در ارائه گزارش حسابرسی، بینشی در جهت کارآیی حسابرسان فراهم می‌آورد (علوی طبری و عارف منش، ۱۳۹۲).

تأخیر در انتشار صورتهای مالی عدم اطمینان در ارتباط با تصمیمات سرمایه‌گذاری را افزایش می‌دهد، چرا که صورتهای مالی اطلاعات مفیدی را در ارتباط با تصمیم‌گیری‌های تجاری و اقتصادی فراهم می‌کنند (دوگانت و همکاران ۲۰۰۷،^۱).

یکی از مباحثی که ممکن است حسابرسان در جریان حسابرسی شرکت‌ها با آن روبه‌رو شوند، بحث سرمایه‌گذاری صاحبکاران در زمینه‌های متفاوت است. به طور کلی سرمایه‌گذاری به

عنوان فرآیند تبدیل وجوه مالی به یک یا چند نوع دارایی که برای مدتی در زمان آتی نگهداری خواهد شد، تعریف می شود (جونز ۱۹۹۵، ۲).

فرصت‌های سرمایه‌گذاری نقش مهمی در تأمین مالی شرکت ایفا می‌کنند. ترکیب دارایی‌های واقعی (سرمایه‌گذاری موجود یک شرکت که قبلاً انجام شده‌اند) و فرصت‌های سرمایه‌گذاری بر ساختار سرمایه، سرسید و ساختار تعهدات بدهی، سیاست تقسیم سود، قراردادهای پاداش و سیاست‌های حسابداری یک شرکت تأثیر می‌گذارند (آدام و گوئیال ۲۰۰۶، ۲).

علاوه بر این شرکت‌های با فرصت‌های سرمایه‌گذاری بالا ممکن است برای مهار کردن مدیریت سود، نیاز بیشتری برای حسابرسی با کیفیت بالا داشته باشند، زیرا آن‌ها در استفاده از ارقام تعهدی برای مدیریت کردن سود انعطاف‌پذیری بیشتری نسبت به شرکت‌های با فرصت‌های سرمایه‌گذاری پایین دارند (واعظ و همکاران، ۱۳۹۳). از آنجایی که هر چقدر فرصت‌های سرمایه‌گذاری افزایش یابد نیاز به کیفیت حسابرسی بیشتری خواهد بود، می‌توان نتیجه گرفت که زمان بیشتری برای گزارش حسابرسی نیاز خواهد بود، تا به کیفیت حسابرسی مورد نظر دست یافت.

از طرفی دیگر افزایش در فرصت‌های سرمایه‌گذاری با افزایش ریسک شرکت همراه است، که ریسک شرکت در برگیرنده ریسک تجاری و ریسک مالی آن می‌باشد. ریسک مالی شرکت که به عنوان یکی از عوامل تأخیر حسابرسی در تحقیقات قبل مورد توجه قرار گرفته است (راجا و همکاران^۴ ۲۰۰۳، کارسلو و کاپلان^۵ ۱۹۹۱) به عنوان احتمال ناتوانایی نقدی همراه با ناپایداری درآمد هر سهم که پی‌آمد بکارگیری اهرم مالی است، تعریف می‌گردد (دستگیر، ۱۳۸۱). شرکت هر اندازه، درصد بهره‌گیری از تأمین مالی با هزینه‌های ثابت را در ساختار خود افزایش دهد، جریان‌های نقدی خروجی ثابت نیز افزایش می‌یابد که به دنبال آن، احتمال پدید آمدن ناتوانایی نقدی نیز بیشتر می‌شود. که با عدم پرداخت بدهی‌ها و نیز عدم تداوم فعالیت شرکت بیشتر شده و از این‌رو نگرانی‌های حسابرسان افزایش می‌یابد. لذا حسابرسان ناچارند تا جهت اتکا به اطلاعات مندرج در صورت‌های مالی و اطمینان نسبت به تداوم فعالیت شرکت مورد رسیدگی، بررسی‌های بیشتری را انجام داده و تمام جوانب مختلف را مورد بررسی قرار دهند، تا بدین ترتیب با جمع‌آوری مستندات و شواهد کافی، نسبت به دعاوی احتمالی آتی، خود را مصون نمایند، لذا تأخیر در گزارش حسابرسی بیشتر می‌گردد (برزیده و معیری، ۱۳۸۵).

در این تحقیق به دنبال پاسخ به این مهم هستیم که فرصت‌های سرمایه‌گذاری بر تأخیر در گزارش حسابرسی چه تاثیری خواهد گذاشت؟ و آیا اینکه فرصت‌های سرمایه‌گذاری می‌تواند عاملی برای افزایش زمان ارائه گزارش حسابرسی باشند؟

در ادامه به بیان مبانی نظری، ادبیات و فرضیه‌های تحقیق پرداخته شده است. روش تحقیق در بخش سوم و یافته‌های پژوهش و نتیجه‌گیری به ترتیب در بخش چهارم و پنجم بیان شده است.

۲- مبانی نظری و پیشینه پژوهش

تأخیر در گزارش حسابرسی

در عصر حاضر با انفجار اطلاعات و محدودیت زمانی، شعار تمامی نهادها و سازمان‌ها «اطلاعات سریع تر در زمان کمتر» است (حاجیها و احمدی، ۱۳۹۲).

امروزه به موقع بودن اطلاعات به عنوان معیاری بسیار مهم از سوی مراجع حرفه‌ای، مراجع قانون‌گذار، تجزیه و تحلیل‌کنندگان اطلاعات مالی، سرمایه‌گذاران، مدیران و جامعه علمی مورد توجه قرار گرفته است. به منظور کسب اطمینان نسبت به ارایه اطلاعات جاری و مربوط، می‌بایست جمع‌آوری، تلخیص و انتشار اطلاعات مالی در حد امکان سریع و بدون وقفه انجام گیرد. در فرایند تصمیم‌گیری، اطلاعات قدیمی ارزش چندانی برای تصمیم‌گیرندگان و فعالان بازار نخواهد داشت (آبدین و زلوکی ۲۰۱۲، ۶).

کارایی بورس، ارتباط تنگاتنگی با اطلاعات موجود در بازار و انعکاس به موقع و سریع اطلاعات بر روی قیمت‌های اوراق بهادار دارد. با توجه به حرکت به سمت خصوصی‌سازی شرکت‌های ایرانی در سال‌های اخیر، اطلاعات مالی منتشر شده از سوی شرکت‌های ایرانی نقش مهمی را در این راستا ایفا می‌کند (ستایش و همکاران، ۱۳۹۲). یکی از مهمترین ویژگی‌های کیفی اطلاعات مالی به موقع بودن اطلاعات می‌باشد. به موقع بودن، به در دسترس بودن اطلاعات در زمان مناسب دلالت دارد. در صورتی که اطلاعات در زمان مناسب در اختیار استفاده‌کنندگان قرار نگیرند، سودمندی خود را جهت اتخاذ تصمیم و قضاوت توسط استفاده‌کنندگان از دست می‌دهند (کرک و همکاران ۱۹۸۰، ۷؛ پیلی^۸، ۲۰۰۷). متغیر کلیدی در به موقع بودن، «تأخیر در گزارشگری» می‌باشد. از آنجا که اطلاعات مالی نسبت به گذشت زمان ارزش و سودمندی خود را در تصمیم‌گیری‌ها از دست می‌دهد، بنابراین هرچه فاصله زمانی بین پایان سال مالی و تاریخ انتشار صورتهای مالی (تأخیر در گزارشگری) کوتاه‌تر شود، ارزش اطلاعات منتشر شده بیشتر می‌شود. یکی از دلایل اصلی عنوان شده از سوی شرکتها برای تاخیر در ارائه صورتهای مالی سالانه، نیاز به انجام خدمات حسابرسی می‌باشد. به عبارت دیگر طولانی شدن زمان انتشار صورتهای مالی و طولانی شدن عملیات حسابرسی در هم پیچیده شده‌اند و به صورت مترادف در ادبیات گزارشگری مالی به کار برده می‌شوند (رضایی دولت آبادی و همکاران، ۱۳۹۳).

فرصت‌های سرمایه‌گذاری

امروزه با گسترش سطح کیفی فعالیت و همچنین توسعه گسترده امور اقتصادی، تصمیم‌های مالی شرکت‌ها از جمله مسایل پیچیده‌ای است که در راستای کسب بهترین بازده و مطلوبیت در

بهترین شرایط به وجود می‌آید. در این راستا مدیران مالی با توجه به آن که مسئولیت اصلی این تصمیم‌ها به آنها بر می‌گردد، در پی دستیابی به روابط بین عوامل شاخص در شرکت‌ها هستند. از جمله این مسایل مبحث تصمیمات سرمایه‌گذاری است (آتون و هوانگ^۹، ۲۰۰۸). سرمایه-گذاری را می‌توان یکی از ارکان اساسی اقتصاد کشورها دانست. تردیدی نیست افزایش تولید که یکی از نخستین گام‌های تولید فرآیند توسعه محسوب می‌گردد. مستلزم افزایش سرمایه-گذاری خواهد بود. به همین دلیل، نظریه‌هایی در علم اقتصاد مطرح است که علت توسعه نیافتگی برخی از کشورها را کمبود سرمایه و سرمایه‌گذار پنداشته است (نخجوانی، ۱۳۸۲). از اینرو فرصتهای سرمایه‌گذاری از جمله متغیرهای مهم و اثرگذار در تصمیمات سرمایه‌گذاری محسوب می‌شود.

فرصتهای سرمایه‌گذاری خود به خود اتفاق نمی‌افتند. بلکه آنها را باید شناسایی نمود و یا اینکه آنها را بوجود آورد. انواع مختلف فرصتهای سرمایه‌گذاری ممکن است از سطوح مختلف بخش‌های شرکت سرچشمه بگیرد، برخی از فرصتهای سرمایه‌گذاری ممکن است توسط مدیریت عالی سازمان یا اعضای هیئت مدیره ارائه شود. مشارکت مدیریت عالی در ارائه فرصتهای سرمایه‌گذاری معمولاً به اقدامات استراتژیک نظیر بسط و گسترش فعالیت شرکت از طریق سیاستهای مالی و ورود به بازارهای جدید محدود می‌شود، نظر به اینکه فرصتهای سرمایه‌گذاری موجب تخصیص منابع مالی شرکت به منظور تحصیل درآمد یا کاهش هزینه‌ها می‌شوند، لذا ممکن است سیاستهای مالی منظم و اصولی برای فرصتهای سرمایه‌گذاری از سوی شرکت به اجرا گذاشته شود (اسماعیل‌پور، ۱۳۸۱). شرکت‌ها می‌توانند برای توسعه تجارت خود اختیارات رشدی مختلفی را انتخاب کنند، که برای رسیدن به این هدف مستلزم دانستن و درک این موضوع نیز هستند، که چطور اختیارات فرصتهای سرمایه‌گذاری مختلف بر رشد، عملکرد و انجام فعالیت‌های شرکت تأثیر می‌گذارد. با افزایش فرصتهای سرمایه‌گذاری تمایل زیادی به داشتن ریسک‌های بزرگتر ایجاد می‌شود، که دلیل آن ناشی از افزایش عدم قطعیت نسبت به آینده‌ی هزینه‌های سرمایه‌گذاری اختیاری، مشکل در مشاهده‌ی فعالیت‌های مدیران و کنترل‌های داخلی ضعیف می‌باشد. علاوه بر این، افزایش در پیچیدگی و عدم اطمینان همراه با فرصتهای سرمایه‌گذاری منجر به افزایش ریسک عدم کشف تحریفات می‌شود، و دامنه کار حسابرسی را افزایش می‌دهد، که منجر به تأخیر در گزارش حسابرسی خواهد شد (فام و همکاران^{۱۰}، ۲۰۱۴).

پیشینه تجربی

ایمره و الی‌جا^{۱۱} (۲۰۱۵) در تحقیقی به بررسی ویژگی‌های شرکت و تأخیر در گزارش حسابرسی در بازارهای نوظهور: شواهد تجربی از نیجریه، پرداختند که نتایج پژوهش آنها نشان داد که اندازه شرکت و اهرم مالی شرکت ارتباط معنی‌داری با تأخیر در گزارش حسابرسی ندارد ولی عملکرد مالی شرکت و نوع حسابرس ارتباط معنی‌داری با تأخیر در گزارش حسابرسی

دارند. از آنجا که فرصت‌های سرمایه‌گذاری شرکت بر عملکرد آن تأثیر گذار است، بر اساس این یافته می‌توان انتظار داشت که فرصت‌های سرمایه‌گذاری نیز بر تأخیر در گزارش حسابرسی تأثیر داشته باشد.

فام و همکاران (۲۰۱۴) در تحقیقی تحت عنوان فرصت‌های سرمایه‌گذاری و تأخیر گزارش حسابرسی به ارتباط بین تأخیر گزارش حسابرسی و سطح فرصت‌های سرمایه‌گذاری شرکت‌های ایالات متحده آمریکا پرداختند. نتایج پژوهش آنها حاکی از آن بود که شرکت‌های با فرصت‌های سرمایه‌گذاری بالا احتمال تأخیر در گزارش حسابرسی بیشتری دارند.

کهان و همکاران^{۱۲} (۲۰۱۳) معتقدند که حسابرسان تمایل به کسب تخصص در صنایعی دارند که دارای فرصت‌های سرمایه‌گذاری بیشتری هستند. تعدد فرصت‌های سرمایه‌گذاری در صنعت موجب ایجاد انگیزه برای سرمایه‌گذاری در دانش مختص صنعت برای حسابرسان می‌شود که در برگیرنده‌ی هزینه‌های زیادی است. در حیطه‌ی تئوری، حسابرس با دانش بالاتر در صنعت، می‌تواند محصول متمایزی (حسابرسی با کیفیت‌تری) که منتج به حق الزحمه بالاتر و در نتیجه کاهش زمان حسابرسی و جلوگیری از ورود رقیبان می‌شود، ارائه کند. از اینرو، طبق نظر این پژوهشگران فرصت‌های سرمایه‌گذاری باعث کاهش تأخیر گزارش حسابرسی می‌شود.

الخطیب و مارچی^{۱۳} (۲۰۱۲) در مطالعه‌ای به بررسی عوامل تأثیر گذار بر بهنگام بودن گزارش حسابرسی پرداختند و نتایج آنها نشان داد که نسبت سودآوری، نوع حسابرسی و اندازه شرکت با بهنگام بودن گزارش حسابرسی همبستگی منفی دارند.

مهدوی و حسینی‌نیا (۱۳۹۴) در مطالعه‌ای به بررسی اثربخشی کیفیت حسابرسی بر کاهش تأخیر در ارائه گزارش حسابرسی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند که نتایج یافته‌های آنها حاکی از آن بود که بین نوع گزارش حسابرسی با تأخیر در ارائه‌ی گزارش حسابرسی، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. یعنی، در صورت دریافت گزارش حسابرسی تعدیل شده، تأخیر در ارائه‌ی گزارش حسابرسی بیشتر می‌شود. از آنجا که ممکن است شرکت‌های با فرصت‌های سرمایه‌گذاری بالا، نیاز بیشتری برای حسابرسی با کیفیت بالا داشته باشند، (واعظ و همکاران، ۱۳۹۳)، در این شرکت‌ها تأخیر حسابرسی کاهش می‌یابد که بررسی تجربی این تأثیر هدف تحقیق حاضر است.

حاجبها و فتحی مقدم بادی (۱۳۹۳) در مطالعه‌ای رابطه تغییر در اظهار نظر حسابرسی با تأخیر در گزارشگری مالی را بررسی نمودند و نتایج آنها نشان داد که تغییر (بهبود یا پیشرفت) در اظهار نظر حسابرسی با تأخیر در گزارشگری مالی رابطه معنی داری دارد و در حالی که متغیرهای کنترلی پژوهش شامل هزینه دعوی حقوقی، تغییر حسابرسی، تجدید نظر یا تدوین استانداردهای حسابرسی، تصدی همزمان ریاست هیئت مدیره توسط مدیرعامل و اهرم مالی با تأخیر در گزارشگری مالی رابطه معنی داری ندارند.

مجله علمی پژوهشی دانش حسابداری مالی، دوره سوم، شماره ۲، پیاپی ۹، تابستان ۱۳۹۵/ ۹۷

واعظ و همکاران (۱۳۹۳) در تحقیق خود به بررسی تأثیر فرصت‌های سرمایه‌گذاری صاحبکار بر حق الزحمه‌ی حسابرسان متخصص پرداخته‌اند. نتایج تحقیق آنها نشان می‌دهد که رابطه‌ی فرصت‌های سرمایه‌گذاری صاحبکار با حق الزحمه حسابرسی معنی‌دار اما در جهت منفی است. به عبارت دیگر، افزایش فرصت‌های سرمایه‌گذاری شرکت‌ها موجب کاهش حق الزحمه حسابرسی می‌شود که احتمالاً به افزایش کیفیت افشای اطلاعات توسط شرکت‌های مذکور مربوط می‌شود. حق الزحمه کمتر را شاید بتوان با دوره زمانی کوتاه‌تر حسابرسی نیز مرتبط ساخت و از اینرو انتظار می‌رود کیفیت بالاتر حسابرسی و در نتیجه تأخیر کمتر آن نیز با فرصت‌های سرمایه‌گذاری رابطه داشته باشد که تاکنون این رابطه در شرکت‌های ایرانی بررسی نشده است.

رضایی دولت آبادی و همکاران (۱۳۹۳) در مطالعه‌ای به بررسی عوامل تأثیرگذار بر تأخیر انتشار صورت‌های مالی سالانه حسابرسی شده شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند که نتایج تحقیق آنها حاکی از آن بود که بین اندازه شرکت و دوره امضاء حسابرسی و همچنین بین اندازه شرکت و دوره ضمنی تأثیری معنادار و منفی وجود دارد.

فرضیه تحقیق

فرضیه اصلی

فرصت‌های سرمایه‌گذاری بر تأخیر در گزارش حسابرسی تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد.

فرضیات فرعی

۱. نسبت ارزش بازار سهام به ارزش دفتری سهام بر تأخیر در گزارش حسابرسی تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد.

۲. نرخ رشد دارایی‌ها بر تأخیر در گزارش حسابرسی تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد.

۳- روش تحقیق

این تحقیق از نوع تحقیقات کاربردی است که با استفاده از روش رگرسیون چند متغیره و مدل‌های اقتصادسنجی صورت گرفته است. فرضیه تحقیق بر اساس داده‌های ترکیبی آزمون شده است و تحلیل‌های آماری به کمک نرم افزار Eviews6 انجام شده است. جامعه آماری تحقیق را شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تشکیل می‌دهد. قلمرو زمانی برای یک دوره ۱۱ ساله از ابتدای سال ۱۳۸۳ لغایت پایان سال ۱۳۹۳ تعیین شده است. نمونه آماری این تحقیق آن دسته از شرکت‌های پذیرفته شده در بورس است که دارای شرایط زیر باشند: تا پایان اسفند ۱۳۸۳ در بورس اوراق بهادار تهران پذیرفته شده باشند. بیش از ۶ ماه توقف معاملاتی نداشته باشد. داده‌های مورد نیاز آنها در دسترس باشد.

به دلیل ماهیت و طبقه‌بندی متفاوت اقلام صورت‌های مالی شرکت‌های سرمایه‌گذاری و واسطه‌گری مالی در مقایسه با شرکت‌های تولیدی، شرکت‌های سرمایه‌گذاری شرکت‌های بیمه، بانک‌ها و موسسات تأمین مالی در این تحقیق مورد بررسی قرار نمی‌گیرند. در طی دوره تحقیق سال مالی خود را تغییر نداده باشند.

سال مالی آنها منتهی به ۲۹ اسفند باشد.

پس از اعمال این شرایط، نمونه آماری پژوهش شامل ۱۵۵ شرکت عضو بورس اوراق بهادار تهران شده است.

متغیرهای تحقیق

متغیر وابسته

تأخیر در گزارش حسابرسی (ARL): تأخیر در گزارش حسابرسی همسو با تحقیقات (ایمره و الی‌جا^{۱۳}، ۲۰۱۵، فام و همکاران، ۲۰۱۴ و حاجیها و رفیعی، ۱۳۹۳) به این صورت محاسبه شده است: برابر است با فاصله زمانی پایان سال و تاریخ گزارش حسابرسی.

متغیر مستقل

فرصت‌های سرمایه‌گذاری

در این تحقیق فرصت‌های سرمایه‌گذاری به عنوان متغیر مستقل معرفی می‌شود که جهت اندازه‌گیری آن از دو عامل بهره‌گرفته شده است.

الف $MKTBEQ$: نسبت ارزش بازار سهام به ارزش دفتری سهام

در پژوهش حاضر برای محاسبه فرصت‌های سرمایه‌گذاری با توجه به پژوهش‌های فردیناند و بارچ^{۱۴} (۱۹۹۹)، ابر و گودفرد^{۱۶} (۲۰۱۰)، لویز و ویسنته^{۱۷} (۲۰۱۰)، هواکیمیان و همکاران^{۱۸} (۲۰۰۹)، کومار و کریشنان^{۱۹} (۲۰۰۸)، فام و همکاران (۲۰۱۴)، عرب صالحی و اخلاقی (۱۳۹۰) و خدادای و همکاران (۱۳۹۳) از معیار ارزش بازار سهام به ارزش دفتری سهام استفاده شده است.

منطق استفاده از این نسبت این است که شرکتی که دارای فرصت‌های سرمایه‌گذاری بیشتر است، بازده مورد انتظار این سرمایه‌گذاری در ارزش گذاری سهام توسط بازار بازتاب داده می‌شود، اما در ارزش‌های دفتری انعکاس داده نمی‌شود. تفاوت بین ارزش بازار و دفتری سرمایه، تقریبی از ارزش فرصت‌های سرمایه‌گذاری پیش روی شرکت فراهم می‌سازد (لویز و ویسنته، ۲۰۱۰).

ب) AG : نرخ رشد دارایی‌های ثابت

در تحقیقاتی همچون گرگوریو و انجین^{۲۰} (۲۰۱۰)، فام و همکاران (۲۰۱۴)، خدادای و همکاران (۱۳۹۳) و کاظمی و حیدری (۱۳۹۱) از نرخ رشد دارایی‌های ثابت استفاده شده است.

مجله علمی پژوهشی دانش حسابداری مالی، دوره سوم، شماره ۲، پیاپی ۹، تابستان ۱۳۹۵/ ۹۹

فرصت های سرمایه گذاری شرکت i در سال t برابر است با درصد تغییرات صورت گرفته در مخارج سرمایه ای، به عبارت دیگر درصد تغییرات در دارایی های ثابت مشهود است. این متغیر معیاری برای اندازه گیری فرصت های سرمایه گذاری است. چرا که برای افزایش فرصت های سرمایه گذاری نیاز است که دارایی های ثابت شرکت افزایش یابد (گرگوریو و انجین، ۲۰۱۰).

متغیرهای کنترلی:

به پیروی از تحقیق فام و همکاران (۲۰۱۴) از متغیرهای کنترلی زیر استفاده شده است:

ROA_{it} : نرخ بازده دارایی ها (سود خالص تقسیم بر جمع کل دارایی ها)

$LOSS_{it}$: اگر شرکت سود منفی گزارش دهد عدد ۱ و در غیر اینصورت ۰

BIG_{it} : اندازه مؤسسه حسابرسی به این صورت اندازه گیری می شود که اگر حسابرس شرکت سازمان حسابرسی باشد، عدد ۱ و در غیر اینصورت عدد صفر لحاظ می شود.

$SIZE_{it}$: اندازه شرکت (لگاریتم طبیعی جمع کل دارایی ها)

۴- یافته های تحقیق

در روش های توصیفی تلاش بر آن است تا با ارائه جداول و استفاده از معیارهای آمار توصیفی نظیر شاخص های مرکزی و پراکنندگی به توصیف داده های پژوهش پرداخته شود تا این امر به شفافیت موضوع کمک کند. نتایج شاخص های توصیفی در جدول (۱) آورده شده است.

جدول ۱. آمار توصیفی داده های تحقیق

متغیرها	میانگین	میانه	انحراف استاندارد	ماکزیمم	مینیمم
ARL	۸۰/۱۹	۸۶/۰۰	۲۶/۳۰	۱۶۸	۱۷
MKTBEQ	۰/۳۲۹	۰/۲۹۰	۰/۴۹۶	۳/۱۹	-۳/۱۶
AG	۱/۳۵	۱/۰۳	۲/۲۲	۵۰/۵۷	۰/۰۷۰
ROA	۰/۱۲۹	۰/۰۹۰	۰/۳۱۱	۴/۷۴	-۱/۵۹
LOSS	۰/۱۱۵	۰	۰/۳۱۹	۱	۰
BIG	۰/۲۰۴	۰	۰/۴۰۳	۱	۰
SIZE	۱۳/۳۱	۱۳/۱۸	۱/۴۳	۱۹/۰۱	۹/۷۸

همانطور که جدول ۱ نشان می دهد میانگین متغیر تأخیر در ارائه گزارش حسابرسی برابر با ۸۰ روز است. این موضوع نشان دهنده این است که گزارش حسابرسی شرکت های مورد بررسی با تأخیر ارائه می شود. همچنین، این متغیر دارای میانه ۸۶ روز است. بیشینه و کمینه

متغیر تأخیر در ارائه گزارش حسابرسی، به ترتیب، برابر با ۱۶۸ و ۱۷ روز است که بیانگر متفاوت بودن سرعت ارائه‌ی گزارش حسابرسی در بین شرکت‌های مورد بررسی است. انحراف معیار این متغیر برابر با ۲۶ است که نشان از پراکندگی بالای این متغیر دارد. متوسط نسبت ارزش بازار سهام به ارزش دفتری سهام شرکت‌های نمونه ۰/۳۲۹ بوده و نرخ رشد دارایی‌های ثابت دارای انحراف معیار پایینی (۲/۲۲) می‌باشد که علت این امر می‌تواند نوسانات زیاد دارایی‌های ثابت باشد، که آنها را تحت تأثیر قرار می‌دهد. متوسط بازده دارایی‌ها بیانگر این است که به ازای هر ۱۰۰ ریال سرمایه‌گذاری در دارایی‌ها ۱۲ درصد بازدهی ایجاد شده است. و همچنین آمار توصیفی نشان می‌دهد که ۱۱ درصد شرکت‌های مورد بررسی زیان‌ده می‌باشد. میانگین اندازه موسسه حسابرسی ۲۰ درصد می‌باشد که نشان دهنده این است که ۲۰ درصد شرکت‌های نمونه توسط سازمان حسابرسی مورد حسابرسی قرار گرفته‌اند. و اندازه شرکت به طور متوسط ۱۳/۳۱ می‌باشد.

در بررسی نرمال بودن داده‌ها سطح معناداری آزمون جبارک و برا برای متغیرها بالاتر از ۵ درصد شد که نشان از نرمال بودن متغیرهای تحقیق می‌باشد. به جز متغیر نسبت ارزش بازار سهام به ارزش دفتری که با استفاده نمودن از لگاریتم آن نرمال گردید.

قبل از آزمون فرضیه‌ها آزمون هم‌خطی اجرا شد. هم خطی وضعیتی است که نشان می‌دهد متغیر مستقل تابعی خطی از سایر متغیرهای مستقل است. اگر در ادله‌ی رگرسیون هم خطی زیاد باشد، به این معنا است که بین متغیرهای مستقل همبستگی زیادی وجود دارد و ممکن است با وجود ضریب تعیین مدل از اعتبار برخوردار نباشد. در تمام آزمون‌ها، مقدار آماره VIF برای همه متغیرها کمتر از ۵ به دست آمد، بنابراین مشکل هم خطی بین متغیرهای مستقل پژوهش وجود نداشت.

نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌ها

در این تحقیق فرضیه اصلی «فرصت‌های سرمایه‌گذاری بر تأخیر در گزارش حسابرسی تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد.» به فرضیه‌های فرعی تفکیک شده و هرکدام از آنها جداگانه مورد آزمون قرار می‌گیرد.

آزمون فرضیه فرعی اول

فرضیه فرعی اول بیان می‌دارد: بین نسبت ارزش بازار سهام به ارزش دفتری سهام بر تأخیر در گزارش حسابرسی تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد.

$$ARL = \beta_0 + \beta_1 MKTBEQ_{i,t} + \beta_2 ROA_{i,t} + \beta_3 LOSS_{i,t} + \beta_4 BIGA_{i,t} + \beta_5 SIZE_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

جدول (۲): نتایج آزمون فرضیه فرعی اول تحقیق

نتایج آزمون			متغیر توضیحی
سطح معناداری	t آماره	ضریب	عرض از مبدأ
۰/۰۰۰	۱۳/۱۸	۷۰/۷۵	MKTBEQ
۰/۰۴۱	۲/۰۴۴	۲/۱۵	ROA
۰/۰۰۰	-۶/۷۵	-۱۳/۲۳	LOSS
۰/۰۴۵	-۱/۹۹۷	-۳/۰۵	BIGA
۰/۰۸۱	۱/۷۴	۲/۰۹	SIZE
۰/۰۲۶	۲/۲۴	۰/۸۹۳	آماره F
		۳/۷۹۵	سطح معنی داری (Prob.)
		(۰/۰۰۰)	آماره دوربین و اتسون
		۲/۱۲	آزمون F لیمر (چاو)
		۱/۵۷	سطح معنی داری (Prob.)
		(۰/۰۰۰)	آزمون هاسمن
		۱۶/۴۹۲	سطح معنی داری (Prob.)
		(۰/۰۰۵)	ضریب تعیین (R ²)
		۰/۲۹۶	ضریب تعیین تعدیل شده (AdjR ²)
		۰/۲۱۸	

برای مدل فرضیه فرعی اول با توجه به نتایج آزمون تحقیق که در جدول (۲) ارائه شده است، نتایج بدست آمده از آزمون چاو در بیانگر رد فرضیه H_0 و وجود مدل اثر ثابت برای مدل است. طبق آزمون هاسمن فرضیه H_0 به معنای وجود مدل اثر تصادفی است و رد فرضیه H_0 به معنای وجود مدل اثر ثابت و رد مدل اثر تصادفی است. پس طبق نتایج این آزمون‌ها که در جدول (۲) ارائه شده است، مدل نهایی، مدلی با اثرات ثابت می‌باشد. آماره دوربین و اتسون نشان می‌دهد که همبستگی بین اجزای خطای مدل وجود ندارد. سطح معنی‌داری آماره F (۰/۰۰۰) از سطح خطای مورد پذیرش (۵ درصد) کمتر بوده و کل مدل رگرسیونی معنی دار است. ضریب تعیین نیز نشان می‌دهد که متغیرهای مستقل و کنترلی وارد شده حدود ۲۹/۶ درصد از تغییرات متغیر وابسته را تبیین می‌کنند.

ضریب متغیر نسبت ارزش بازار سهام به ارزش دفتری سهام ۲/۱۵ است و با توجه به سطح معنی‌داری آن که ۰/۰۴۱ و کمتر از سطح خطای ۰/۰۵ است، در نتیجه این فرضیه در سطح اطمینان ۰/۹۵ مورد تأیید قرار می‌گیرد. در راستای نتیجه بدست آمده می‌توان چنین استدلال

نمود که بالا بودن متغیر نسبت ارزش بازار سهام به ارزش دفتری سهام نشان دهنده این است که شرکتی که دارای فرصت‌های سرمایه‌گذاری بیشتر است، بازده موردانتظار این سرمایه‌گذاری در ارزش‌گذاری سهام توسط بازار بازتاب داده می‌شود، اما در ارزش‌های دفتری انعکاس داده نمی‌شود. تفاوت بین ارزش بازار و دفتری سرمایه، تقریبی از ارزش فرصت‌های سرمایه‌گذاری پیش روی شرکت فراهم می‌سازد. که نتیجه این افزایش فرصت‌های سرمایه‌گذاری، حسابرسان را مجاب می‌کند که دامنه کار حسابرسان مورد نیاز را افزایش دهد، که انتظار می‌رود تأخیر در گزارش حسابرسان رخ دهد. همچنین نتایج متغیرهای کنترلی نشان می‌دهد که هر چه اندازه شرکت بزرگتر گردد، تأخیر حسابرسان به علت افزایش حجم کاری بیشتر خواهد شد و هر چقدر نرخ بازده دارائی‌ها و زیان‌دهی شرکت کمتر باشد تأخیر در گزارش حسابرسان آن بیشتر خواهد بود.

آزمون فرضیه فرعی دوم

فرضیه فرعی دوم بیان می‌دارد: بین نرخ رشد دارایی‌ها بر تأخیر در گزارش حسابرسان تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد.

$$ARL = \beta_0 + \beta_1 AG_{i,t} + \beta_2 ROA_{i,t} + \beta_3 LOSS_{i,t} + \beta_4 BIGA_{i,t} + \beta_5 SIZE_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

جدول (۳): نتایج آزمون فرضیه فرعی دوم تحقیق

متغیر توضیحی		نتایج آزمون	
عرض از مبدأ	ضریب	t آماره	سطح معناداری
	۷۰/۸۴	۲۱/۶۳	۰/۰۰۰
AG	۰/۵۱۹	۲/۱۰۴	۰/۰۱۳
ROA	-۱۲/۳۷	-۸/۳۵	۰/۰۰۰
LOSS	-۲/۸۱۷	-۲/۱۸۷	۰/۰۲۸
BIGA	۲/۶۳۵	۱/۴۶	۰/۰۶۷
SIZE	۰/۸۷۴	۳/۶۶	۰/۰۰۰
آماره F	۳/۳۹۶		
سطح معنی‌داری (Prob.)	(۰/۰۰۰)		
آماره دوربین واتسون	۲/۰۹۷		
آزمون F لیمر (چاو)	۱/۶۷۵		
سطح معنی‌داری (Prob.)	(۰/۰۰۰)		
آزمون هاسمن	۱۹/۶۳		
سطح معنی‌داری (Prob.)	(۰/۰۰۱۵)		

برای مدل فرضیه فرعی دوم با توجه به نتایج حاصل از آزمون‌های انتخاب مدل از روش داده‌های پانل به صورت اثرات ثابت استفاده شده است. آماره دوربین واتسون نشان می‌دهد که همبستگی بین اجزای خطای مدل وجود ندارد. سطح معنی‌داری آماره F (۰/۰۰۰) از سطح خطای مورد پذیرش (۵ درصد) کمتر بوده و کل مدل رگرسیونی معنی دار است. ضریب تعیین نیز نشان می‌دهد که متغیرهای مستقل و کنترلی وارد شده حدود ۲۶ درصد از تغییرات متغیر وابسته را تبیین می‌کنند. فرضیه فرعی دوم به بررسی تأثیر نرخ رشد دارایی‌ها بر تأخیر در گزارش حسابرسی می‌پردازد. با توجه به نتایج بدست آمده در جدول (۳) از برآورد الگو، ضریب متغیر نرخ رشد دارایی‌ها ۰/۵۱۹ است و با توجه به سطح معنی‌داری آن که ۰/۰۳۵ و کمتر از سطح خطای ۰/۰۵ است، در نتیجه این فرضیه در سطح اطمینان ۰/۹۵ مورد تأیید قرار می‌گیرد. با توجه به نتیجه بدست آمده می‌توان بیان کرد که نرخ رشد دارایی نقش مهمی را در رشد آتی شرکت ایفا می‌کند و ارزش فرصت‌های سرمایه‌گذاری آتی شرکت را منعکس می‌کند. شرکت‌های با فرصت‌های سرمایه‌گذاری بالا ممکن است برای مهار کردن مدیریت سود تقاضای بیشتری برای حسابرسی با کیفیت بالا داشته باشند، می‌توان نتیجه گرفت که زمان بیشتری برای گزارش حسابرسی نیاز خواهد بود، تا به کیفیت حسابرسی مورد نظر دست یافت. و همچنین نتایج متغیرهای کنترلی نشان می‌دهد که هر چه اندازه شرکت بزرگتر گردد، تأخیر حسابرسی به علت افزایش حجم کاری بیشتر خواهد شد. و هر چقدر نرخ بازده دارایی‌ها و زیان‌دهی شرکت کمتر باشد تأخیر در گزارش حسابرسی آن بیشتر خواهد بود.

۵- نتیجه‌گیری و پیشنهادها

مفید بودن اطلاعات از منظر استفاده‌کنندگان، به صحت اطلاعات و به موقع بودن آنها بستگی دارد. به میزانی که اطلاعات با تأخیر در اختیار استفاده‌کنندگان قرار گیرد، اطلاعات ارزش اقتصادی خود را از دست خواهد داد. به موقع بودن گزارشگری مالی یکی از عوامل ضروری برای بنیانگذاری بازار سرمایه است. در نتیجه تأخیر در انتشار صورتهای مالی و گزارش حسابرسی، عدم قطعیت در مورد تصمیمات سرمایه‌گذاری افزایش می‌یابد. بنابراین شناسایی عوامل موثر بر ارائه به موقع اطلاعات ضروری به نظر می‌رسد. بنابراین در این تحقیق به بررسی تاثیر فرصت‌های سرمایه‌گذاری شرکت بر میزان تأخیر در گزارش حسابرسی پرداخته شد. نتایج حاکی از آن است که فرصت‌های سرمایه‌گذاری از لحاظ نسبت ارزش بازار سهام به ارزش دفتری سهام و نرخ رشد دارایی‌ها بر تأخیر در گزارش حسابرسی تأثیر مثبت و معنی-

داری دارند و شرکت‌هایی که فرصت‌های سرمایه‌گذاری بالایی دارند احتمال اینکه تأخیر در گزارش حسابرسی بیشتری داشته باشند، را دارا هستند. فرصت‌های سرمایه‌گذاری باعث افزایش فرصت طلبی مدیریتی، پیچیدگی و عدم قطعیت در ارتباط با فرصت‌های سرمایه‌گذاری و ضعف در کنترل داخلی می‌شود، که تقاضا برای مدیریت سود افزایش می‌یابد که این به نوبه خود منجر به افزایش ریسک عدم کشف تحریفات می‌شود، و دامنه کار حسابرسی را افزایش می‌دهد، که منجر به تأخیر در گزارش حسابرسی خواهد شد. نتایج این تحقیق با نتایج تحقیق فام و همکاران (۲۰۱۴) هم خوانی دارد.

در فرایند انجام تحقیق علمی، مجموعه ای شرایط و مواردی وجود دارد که خارج از کنترل محقق می‌باشد ولی به طور بالقوه می‌تواند نتایج تحقیق را تحت تأثیر قرار دهد. برخی از این محدودیت‌ها ذاتی و بعضی دیگر ناشی از شرایط محیطی و محدودیت زمانی تحقیق می‌باشد. مهم‌ترین محدودیت تحقیق پژوهش‌های انجام شده در ایران، عدم دسترسی مستقیم به کلیه اطلاعات مورد نیاز است. در تحقیق حاضر هر چند با مراجعه به منابع اطلاعاتی قوی مشاهدات زیادی در اختیار محقق قرارگرفت، باز هم از این قضیه مستثنی نیست از اینرو در تعمیم نتایج این پژوهش به سایر شرکت‌ها باید احتیاط نمود.

یادداشت‌ها

1. Dogant et al	11. Ayemere and Elijah	18. Hovakimian & et.al
2. Jones	12. Kahan. et al	19. Kumar & Krishnan
3. Adam and Goyal	13. Alkhatib, K. and Marji	20. Gregoriou & Nguyen
4. Raja et al	14. Ayemere and Elijah	
5. Carslaw & Kaplan	15. Ferdinand & Burch	
6. Abidin and Zaluki	16. Abor & Godfred	
7. Kirk et al	17. Lopez & Vecente	
8. Pili		
9. Aonu and Hwang		
10. Pham et al		

کتاب‌نامه

۱. اسماعیل پور، مجید، (۱۳۸۱)، ملاحظات اساسی در فرآیند بودجه بندی سرمایه ای، مجله بورس، (۳۲): ۵۸-۶۳.
۲. برزیده، فرخ؛ معیری، مرتضی، (۱۳۸۵)، عوامل موثر بر به موقع بودن گزارش حسابرسی، مطالعات حسابداری، ۷۰: ۱۶-۴۳.
۳. حاجیها، زهره؛ احمدی، مهدیه، (۱۳۹۲)، ارائه ی به موقع صورت های مالی میان دوره ای: بررسی تاثیر عملکرد مالی و اقتصادی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه حسابداری مالی، ۵(۲۰): ۱۴۹-۱۷۲.

- مجله علمی پژوهشی دانش حسابداری مالی، دوره سوم، شماره ۲، پیاپی ۹، تابستان ۱۳۹۵/ ۱۰۵
۴. حاجیها، زهره؛ فتحی مقدم بادی، مجتبی، (۱۳۹۳)، رابطه تغییر در اظهارنظر حسابرسی با تأخیر در گزارشگری مالی. *فصلنامه مطالعات تجربی حسابداری مالی*، ۱۱(۴۱): ۱۳۱-۱۵۶.
 ۵. خدادای؛ ولی، زارع زاده مهریزی؛ محمد صادق، تاکر؛ رضا و عرفانی؛ حسین، (۱۳۹۳)، تأثیر مجموعه فرصتهای سرمایه‌گذاری و نسبت اهرمی بر رابطه بین سود-بازده، قیمت‌گذاری اقلام تعهدی اختیاری و پایداری سود از دیدگاه تحلیل گران، *مجله دانش حسابداری مالی*، ۱(۲): ۲۳-۴۰.
 ۶. دستگیر، محسن، (۱۳۸۱)، مبانی مدیریت مالی، تهران، *نوپردازان*.
 ۷. رضایی دولت آبادی، حسین؛ حیدری سلطان آبادی، حسن؛ بوستانی، حمیدرضا؛ کریمی سیمکانی، صادق. (۱۳۹۳)، بررسی عوامل تأثیرگذار بر تأخیر انتشار صورت‌های مالی سالانه حسابرسی شده شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، *فصلنامه حسابداری مالی* ۶(۲۱): ۵۱-۸۲.
 ۸. ستایش، محمد حسین؛ رضایی، غلام رضا؛ زیاری، سارا؛ کاظم نژاد، فاطمه، (۱۳۹۲)، بررسی رابطه بین کیفیت اطلاعات مالی و محدودیت در تأمین مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، *فصلنامه حسابداری مالی*، ۵(۱۹): ۲۱-۴۵.
 ۹. سجادی، سید حسین؛ هاشم نژاد، حسین، (۱۳۸۳)، ارزیابی اثر بخشی سیستم‌های اطلاعاتی حسابداری، پایان‌نامه کارشناسی ارشد حسابداری دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی دانشگاه شهید چمران اهواز.
 ۱۰. عربصالحی، مهدی؛ اخلاقی، حسنعلی، (۱۳۹۰)، تأثیر فرصتهای سرمایه‌گذاری، منابع تأمین مالی و مالیات بر خط مشی تقسیم سود شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، *فصلنامه بورس اوراق بهادار*، ۴(۱۶): ۱۰۱-۱۱۸.
 ۱۱. علوی طبری، سید حسین؛ عارف منش، زهره، (۱۳۹۲)، بررسی رابطه تخصص صنعت حسابرسی و تأخیر در ارائه گزارش حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، *دانش حسابداری*، ۴(۱۴): ۷-۲۶.
 ۱۲. کاظمی، حسین؛ حیدری، عباس، (۱۳۹۱)، رابطه بین نقدشوندگی سهام و فرصتهای سرمایه‌گذاری، *دانش مالی تحلیل اوراق بهادار*، ۵(۱۶): ۲۹-۳۹.
 ۱۳. مرادی، مهدی؛ پور حسینی، سید مهمدی، (۱۳۸۸)، بررسی برخی ویژگی‌های مالی و غیر مالی و مدت زمان اجرا و تکمیل عملیات حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. *تحقیقات حسابداری و حسابرسی*، ۱(۱): ۱۶۵-۱۸۵.
 ۱۴. مهدوی، غلام حسین؛ حسینی‌نیا، سمیه، (۱۳۹۴)، بررسی اثربخشی کیفیت حسابرسی بر کاهش تأخیر در ارائه گزارش حسابرسی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. *مجله دانش حسابداری*، ۶(۲۱): ۷-۳۰.

۱۵. نخجوانی، احمد، (۱۳۸۲)، اقتصاد ایران، انتشارات مرکز آموزش و تحقیقات صنعتی ایران، چاپ اول.

۱۶. واعظ، سید علی؛ احمدی، وریا، (۱۳۹۳)، تأثیر حق الزحمه غیرعادی حسابرسی و تعداد بند اظهار نظر حسابرسی بر تأخیر در ارائه گزارش حسابرسی، حسابرسی: نظریه و عمل، ۱(۲): ۱-۲۱.

۱۷. واعظ، سید علی؛ عابدی صدقیانی، بابک؛ نخیلی، اشکان، (۱۳۹۳)، بررسی تأثیر فرصت‌های سرمایه‌گذاری صاحبکار بر حق الزحمه‌ی حسابرسان متخصص، حسابداری مالی، ۶(۲۴): ۱-۲۱.

18. Abidin, Sh. Ahmad-Zaluki, N.(2012). Auditor Industry Specialism and Reporting Timeliness, *Social and Behavioral Sciences*. 65: 873 – 878.

19. Abor, J. , and Godfred, A. (2010). Investment Opportunities, Corporate Finance, and Dividend Payout Policy", *Economics and Finance*. 27(3):36-54.

20. Adam, T . V, K, Goyal. (2008).The Investment Opportunity Set and Its Proxy Variables. *Journal of Financial*.31(1):41-63.

21. Alkhatib, K. and Marji, Q. (2012). Audit reports timeliness: Empirical evidence from Jordan. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 62: 1342-1349.

22. Aonu. D. , J. Hwang. (2008). The Effect of Cash Flow and Size on the Investment Decision of ICT Firms: A Dynamic Approach, *Journal of Informayion Economics and Policy*. 20:120-134.

23. Ayemere. Ibadin Lawrence , Elijah. Afensimi.(2015). Corporate Attributes and Audit Delay in Emerging Markets: Empirical Evidence from Nigeria. *International Journal of Business and Social Research*.5(3):1-10 .

24. Cahan, S. F., J. M. Godfrey, J. Hamilton and D. C. Jeter. (2013). Auditor specialization, auditor dominance, and audit fees: The role of investment opportunities. *The Accounting Review*, Vol. 83, Pp. 1393-1423.

25. Carslaw. Charles, Kaplan. Steven.(1991). An Examination of Audit Delay: Further Evidence from New Zealand. *Accounting and Business Research*.22(85).

26. Dogan, M , Coskun, E. and Celik, O. (2007). Is timing of financial reporting related to firm performance? An examination on Ise listed company. *International Research Journal of Finance and Economic*. 12: 221-233.

27. Ferdinand A. gul, Burch T. Kealey. (1999). Investment opportunity set and corporate Debt and dividend policies of korean companies. *review of Quantitative finance and Accounting* 10: 401-420.

28. Gregoriou. A., Nguyen. N. D .(2010). Stock liquidity and investment opportunities: New evidence from FTSE 100 index deletions. *Journal of International Financial Markets, Institutions & Money* .20: 267–274.

29. Hovakimian, A, & Hovakimian, G. (2009). Cash Flow Sensitivity of Investment. *European Financial Management* .15(1): 47–65.

30. Jones, E. (1995). True and Fair A History of Price Waterhouse. *London: Hamish Hamilton*.
31. Kirk, D. L. & Block, F. E. & March, J. W. & Morgan, R. A. & Mosso, D. & Sprouse, R. T. & Walters, R. E. (1980). Statement of Financial Accounting concepts, 2, Qualitative characteristics of Accounting Information, *Journal of Accounting* 150 (2):105-120.
32. Kumar K R, Krishnan G V. (2008). The value-relevance of cash flows and accruals: the role of investment opportunities , *The Accounting Review*. 83(4): 997-1040.
33. Lopez.Iturriaga, Felix , Vecente. Crisostomo. (2010). Do Leverage, Dividend Payout, and Ownership Concentration Influence Firms' Value Creation? ” *Emerging Markets Finance & Trade*. 46(3): 80–94.
34. Pham Trung, Dao Mai, L. Brown Veena.(2014). Investment Opportunities and Audit Report Lags: Initial Evidence. *Accounting and Finance Research* . 3(4):45-58.
35. Pili. A. (2007). The Adoption of a comprehensive Income statement in Italy: Has the time of a New Disclosure come?. Working paper, University of Cagliari.
36. Raja. Ahmad, Raja. Adzrin, Kamarudin. Anuar. (2003). Audit Delay and the Timeliness of Corporate Reporting: Malaysian Evidence, University of Technology.